

in higher education establishments of I–II accreditation levels in the direction “Software Engineering”.

In the article are improved the approaches to the formation of future programmers’ professional competence, and the forms and methods of their independent work.

It is noted that these features in the organization of original work facilitate the implementation of system, intersubjective, integrational-module, activity and person-oriented approach in the formation of future programmers’ professional skills.

The combination of technologies requires systematical students’ work at different from the point of view of duration training projects with interdisciplinary connection and with several interrelated problems, enhances their training motivation, persistence in attaining professional knowledge and skills.

On the example of the author experience in the article are examined the factors of pedagogical influence on the results of students’ studying.

Key words: motivation; technology; independent work; linear algebra; competence.

УДК 373.5.016:811.161.2:028.6

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКИХ УМІНЬ І НАВИЧОК ТА ЇХ ВИМІРЮВАННЯ В УЧНІВ 5-6 КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Т. П. Хорошковська

*Інститут педагогіки НАПН України,
молодший науковий співробітник відділу
навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури,
khoroshkovska@ukr.net*

У статті уточнено зміст понять умінь і навичок, зокрема читацьких, прийнятих у дидактиці, психології, психолінгвістиці та лінгводидактиці. Розглянуто види вмінь і класифікації їх. З’ясовано, що читацькі вміння як один із видів мовленнєвої діяльності є одночасно предметними (спеціальними) і загальнонавчальними, оскільки з ними пов’язана успішність учнів з усіх навчальних предметів, бо читати учням доводиться на всіх уроках. У статті розглянуто класифікації читацьких умінь. Визначено, які практичні читацькі навички та інтелектуальні вміння необхідно формувати й вимірювати в учнів 5–6 класів на уроках української мови.

Ключові слова: уміння; навички; читацькі вміння й навички; види умінь; вимірювання читацьких умінь.

Постановка проблеми. Дослідження проблеми формування та вимірювання читацьких умінь потребує уточнення понять “уміння” й “навички” взагалі та “читацькі вміння й навички” зокрема.

Проблема формування й розвитку вмінь і навичок є актуальною як у дидактиці, так і в психології, психолінгвістиці та лінгводидактиці. Однак у літературі немає єдиного погляду на визначення цих дефініцій, часто відбувається їх сплутування. Учені хоч і неоднаково трактують ці поняття, проте не виключають тісної взаємодії між ними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній (Алексюк А., Онищук В., Савченко О.) і російській дидактиці (Бабанський Ю., Каїров І., Лемберг Р.) *уміння* розглядається як можливість на основі набутих знань усвідомлено виконувати певні дії для вирішення поставлених завдань. *Навичка* ж розуміється як автоматизоване (позбавлене контролю з боку свідомості) виконання тих самих дій. Таким чином, уміння відрізняється від навички усвідомленістю дій, які витрачаються, щоб виконати необхідне завдання. Навичка ж характеризується високим рівнем засвоєння дії, яка стає автоматизованою – свідомий контроль настільки згортається, що виникає ілюзія його повної відсутності; при цьому дія виконується так легко й швидко, що здається, ніби її виконання йде “само собою [9, с. 15]”.

У психології (Костюк Г., Петровський А.) та психолінгвістиці (Беляев Б., Зимня І., Леонтьев О.) розрізняють *найпростіші* (елементарні, або первинні) *уміння*, які в результаті вправлянь переходять у навички, і *вторинні* (узагальнені) *уміння*, тобто вміння використовувати сформовані навички (автоматизовані дії) у будь-яких умовах, зокрема у мовленні.

Як бачимо, у психології та психолінгвістиці поняття вміння й навички трактується ширше, ніж у дидактиці. Таке ж розуміння вмінь і навичок прийняте в лінгводидактиці, що стосується навчання іноземних мов (Пассов Ю., Фоломкіна С., Цетлін В.).

Формулювання цілей статті. Мета статті – уточнити зміст понять “уміння” й “навички” взагалі та “читацькі вміння й навички” зокрема; визначити, які читацькі вміння й навички мають формуватися та вимірюватися в учнів 5–6 класів на уроках української мови.

Виклад основного матеріалу. У статті представлено результати дослідження проблеми формування та вимірювання читацьких умінь, які належать до одного з видів мовленнєвої діяльності, тому ми будемо оперувати поняттями “уміння” й “навички”, прийнятими в психолінгвістиці.

Як відомо, уміння виявляються в діяльності людини, тому залежно від характеру цієї діяльності в дидактиці [7; 11; 12] розрізняють кілька видів умінь:

1) *узагальнені* (їх ще називають *інтелектуальними*), які передбачають внутрішню діяльність, пов'язану з усвідомленням (розумінням) матеріалу, його аналізом, узагальненням, конкретизацією, синтезом, встановленням причиново-наслідкових зв'язків. Ці вміння пов'язані з усіма навчальними предметами й мають міжпредметний характер;

2) *спеціальні* (або *предметні*) вміння, які тісно пов'язані зізнаннями з певного навчального предмета і вважаються найбільш поширеними в процесі навчання видам навчальної діяльності;

3) вміння раціональної організації праці, або *загальнонавчальні*, що розглядаються як вміння учнів управляти власною пізнавальною діяльністю. До них належать вміння користуватися різними джерелами знань, планувати й організовувати власну навчальну діяльність, контролювати й корегувати результати навчання. Ці вміння також мають міжпредметний характер.

Досліджуючи проблеми методики навчання, В. Цетлін [16] визначає дві групи вмінь: 1) вміння *теоретичного характеру* (правила оперування поняттями); 2) вміння *практичного характеру* (дії, які регулюються за допомогою формул, моделей, зразків).

А. Усова [15, с. 7] розрізняє такі групи навчальних вмінь: *практичні*, пов'язані з конкретним предметом (вимірювання, розрахунки, користування джерелами енергії тощо), *пізнавальні* (вміння вести спостереження, працювати з літературою), *організаційні*, вміння *самоконтролю* та *оціночні* вміння.

Вміння, які, на нашу думку, є інтелектуальними, учені класифікують за змістом і видами. Так, І. Унт [13, с. 126], спираючись на цілі навчання, визначає вміння: а) *пов'язані зі сприйманням навчального матеріалу* (спостереження, слухання, читання); б) *логічного оперування навчальним матеріалом* (усвідомлювати головне, робити висновки); в) *творчого характеру*. О. Савенков [10, с. 354] як особливий вид вмінь розглядає вміння працювати з текстом. Деякі дослідники [2, с. 140–144] виокремлюють *інформаційні* вміння (тобто вміння знаходити та відбирати потрібну інформацію з друкованих текстів, читати схеми й графіки).

Як бачимо, автори виокремлюють серед багатьох груп вмінь *спеціальні* (пов'язані з конкретним навчальним предметом), *практичні*, *інтелектуальні* (вміння теоретичного характеру) та *інформаційні* (вміння здобувати інформацію з текстів, читати схеми, графіки тощо), які, на нашу думку, теж можна віднести до інтелектуальних. І хоч багато з цих вмінь стосуються читання, однак поняття читацькі вміння ці автори не використовують.

У методиці читацькі вміння й навички також трактуються неоднозначно. Деякі методисти (Горецький В., Тікунова Л. [4, с. 3]) ці по-

няття ототожнюють, називаючи їх навичкою читання. П. Шимбір'юв називає читання складною навичкою, яка складається з низки про-стих: “злиття слів у склади, слова, читання речень цілими словами, швидке читання тощо [17, с. 170]”. Однак у психології (Беляєв Б.) вважається, що читання є вторинним умінням, бо щоразу під час читання маємо справу з новим “текстом, тобто з новим смисловим змістом і з новою мовною оболонкою. Оскільки даний текст ніколи раніше не сприймався, то читання його ніяк не може бути навичкою, хоча й передбачає ті навички, з яких утворюється так звана техніка читання [1, с. 29]”.

Як уже зазначалося, у статті щодо читацьких умінь ми будемо дотримуватись визначення, що стосується мовленнєвої діяльності, адже читання є одним із її видів: на основі знань про букви та їх звукове значення формуються *первинні вміння*, які в результаті вправ-лянь переходять у *навичку*, що стає, у свою чергу, основою *вторинних умінь* — читати й розуміти прочитане. Отже, *первинні вміння* ми роз-глядаємо як уміння співвідносити букву та звук у процесі читання, читати складами й цілими словами. *Навичка* читання нами тракту-ється як відносно самостійна дія в системі свідомої діяльності (читан-ня), яка стала завдяки сукупності таких якостей, як автоматизова-ність, стійкість, гнучкість, усвідомленість, однією з умов виконання цієї діяльності. Такою, на нашу думку, є *техніка читання*. *Вторинні вміння* розглядаються нами як здатність на основі сформованих навич-чок читання виконувати складну комплексну дію, якою є розуміння прочитаного.

Читацькі вміння, на нашу думку, є одночасно предметними (спеціальними) і загальнонавчальними, оскільки з ними пов'язана успішність учнів з усіх навчальних предметів, бо читати учням до-водиться на всіх уроках.

Серед читацьких умінь І. Воробйова [3] називає вміння корис-туватися всіма видами читання, самостійно обирати необхідний вид читання залежно від поставленої мети, розуміти тексти, розуміти та оцінювати авторську позицію, спираючись на власний досвід.

У методичній літературі є спроби класифікувати читацькі вміння. Оскільки читання як вид мовленнєвої діяльності передбачає наяв-ність двох взаємопов'язаних компонентів — техніки читання й ро-зуміння прочитаного тексту, у методиці навчання іноземної мови визначають дві групи читацьких умінь і навичок. “Перша група — це навички, пов'язані з технічним аспектом читання. Вони забезпечу-ють безпосередній акт сприйняття графічних знаків та співвіднесен-ня їх з відповідним значенням; друга група — це вміння, що забезпечу-ють смисловий аспект читання: встановлення смислових зв'язків між

мовними одиницями тексту, досягнення розуміння змісту, задуму автора, тобто розуміння тексту як завершеного мовленнєвого твору. Щоб досягти такого рівня розуміння, навичка техніки читання має бути гранично автоматизованою, завдяки чому увага читача повністю зосереджується на смисловій переробці тексту [5, с. 189]”.

О. Нікітченков у своєму дисертаційному дослідженні, присвяченому розвитку читацьких умінь молодших школярів [6, с. 56–62], визначає шість груп читацьких умінь і навичок: 1) навичка читання та її розвиток; 2) уміння працювати з текстом; 3) уміння застосовувати літературознавчу термінологію; 4) уміння у сфері естетичного сприйняття й переживання прочитаного; 5) уміння в галузі мовленнєвої творчої діяльності на основі читання та у зв'язку з читанням; 6) уміння самостійної роботи з дитячою книжкою.

Детальніше розглянемо деякі групи читацьких умінь і навичок.

Навичка читання, за О. Нікітченковим, включає в себе такі основні характеристики, як правильність, швидкість, усвідомленість і виразність. По завершенню навчання в початковій школі навичка читання в учнів автоматизується, тобто сама техніка читання як така все менше усвідомлюється учнями.

Уміння працювати з текстом дослідник поділяє на три підгрупи: а) уміння загальнонавчального характеру (їх можна застосовувати під час роботи з будь-яким текстом, не лише художнім — *Х. Т.*); б) уміння працювати зі змістом тексту; в) уміння працювати з формою тексту.

До загальнонавчальних умінь роботи з текстом О. Нікітченков відносить уміння прогнозувати зміст тексту за заголовком, ключовими (опорними) словами, фрагментами тексту, ілюстраціями й іншими нетекстовими елементами, що супроводжують текст; уміння складати простий і складний плани тексту; уміння викладати його зміст (стисло, повно, вибірково) з опорою на план; уміння проводити діалог з автором: під час читання формулювати запитання, відповідати на них, контролювати себе; уміння практично розрізняти художні й науково-пізнавальні тексти; уміння зрозуміти “завдання” твору, тобто з'ясувати, кому він адресований та з якою метою, а також інші вміння.

Серед умінь роботи зі змістом художнього тексту О. Нікітченков виокремлює вміння визначати ідею тексту; встановлювати послідовність дій у тексті й осмислювати взаємозв'язки подій, описаних у ньому; виявляти мотиви поведінки героїв; визначати авторське та власне ставлення до персонажів тощо.

Уміння працювати з формою тексту (маються на увазі лише тексти художнього стилю — *Х. Т.*) передбачає вміння: розуміти образність мови художніх текстів, знаходити засоби виразності в тексті (по-

рівняння, метафори, епітети тощо), визначати особливості композиції твору та ін.

Щодо читання й розуміння літературного твору А. Усатий [14, с. 77] визначає три групи читацьких умінь: 1) цілісно сприймати зображені картини життя; 2) оцінювати елементи структури тексту; 3) аналізувати зображені події у зв'язку з конкретною історичною епохою.

Цікавою є запропонована А. Усатим класифікація вмінь зрілого читача [14, с. 95–96]. Автор виокремлює: 1) *гностичні* (пізнавальні) уміння, тобто вміння визначати головне в тексті, встановлювати зв'язки між явищами; використовувати в процесі читання різноманітні додаткові джерела; 2) *проектувальні*: формулювати мету читання літературного твору; визначати мету самостійної роботи над різними джерелами інформації; передбачати результати роботи з літературним твором; 3) *конструктивні*: коротко, стисло, своїми словами, з елементами цитування, переказувати прочитаний художній матеріал; робити висновки й узагальнення у формі аргументованих самостійних суджень; 4) *комунікативні*: формулювати запитання до тексту; брати активну участь в обговоренні прочитаного; висловлювати власні думки щодо прочитаного, формулювати й аргументувати оцінні судження, уміти дискутувати, відстоювати свою думку.

Щодо зарубіжних досліджень у галузі вимірювання читацьких умінь, розглянемо міжнародне дослідження – Міжнародну програму оцінювання знань і вмінь учнів PISA (англ. Programme for International Student Assessment), одне із завдань якої полягає у вивченні рівнів сформованості в 15-річних учнів умінь читати й розуміти прочитане [8]. У цій програмі введено термін “грамотність читання”, що передбачає здатність учнів розуміти тексти різних видів, розмірковувати над їх змістом, оцінювати їх та висловлювати власні думки щодо прочитаного. У широкому значенні “грамотність читання” у дослідженні трактується не лише як техніка читання, тобто сукупність навичок читати тексти різних жанрів, не лише як здатність усвідомлювати зміст прочитаного або вміння розуміти основну думку всього тексту й зміст окремих його частин, але і як уміння використовувати прочитане в різних ситуаціях, що виникають у процесі навчання, за межами школи й очікують учня в дорослому житті. Як бачимо, уміння читати в дослідженні PISA розуміється набагато ширше, ніж у вітчизняній методиці. Воно визначається як сукупність знань, навичок і вмінь, тобто як якість людини, яка вдосконалюється протягом усього її життя в різних сферах діяльності та спілкування. По суті, йдеться про формування читацької компетентності.

Якщо у вітчизняній методиці вміння читати досліджуються у зв'язку з уроками читання в початковій або уроками літератури в основній школі, то в зарубіжній методиці читацькі вміння (“грамотність читання”) розглядаються набагато ширше й стосуються всіх навчальних предметів.

Таким чином, аналіз науково-методичної літератури свідчить, що є достатньо напрацьовань у галузі читання, що стосуються як змісту окремих читацьких умінь, так і класифікації їх.

На нашу думку, формування й вимірювання читацьких умінь учнів 5-6 класів на уроках української (рідної) мови відбувається й під час роботи з навчальними текстами різної форми, зокрема несучільними. До них належать таблиці, схеми, алгоритми, правила, з яких учні повинні вміти одержувати й засвоювати потрібну інформацію. Відповідно учні мають володіти як *практичними* читацькими навичками, так й *інтелектуальними* вміннями.

До *практичних* ми відносимо навички: швидко орієнтуватися в змісті друкованих джерел (підручника, словника тощо), а саме: легко й швидко відшукувати за змістом потрібний розділ, параграф, тему; уміння користуватися умовними позначками, примітками, зносками; знаходити й розуміти інформацію, представлену за допомогою різних шрифтів (нахил, розмір, колір букв), наприклад, жирним шрифтом – найважливіша інформація, курсивом – інформація, на яку треба звернути увагу, дрібним – примітка. До практичних навичок також належить техніка читання. Достатня сформованість практичних навичок є основою для формування інтелектуальних умінь.

Серед *інтелектуальних* умінь важливими є: уміння переглядати текст і швидко розпізнавати в ньому окремі елементи за зовнішніми та смисловим ознаками; уміння розуміти фактичний зміст тексту; встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; виявляти в тексті ключові слова; розпізнавати структурні особливості тексту; визначати його взаємозумовлені смислові частини; розуміти смислові зв'язки (логіка, послідовність викладу думок) між реченнями, абзацами, підтемами, мікротемами; помічати незрозумілі слова, з'ясовувати їх значення (за контекстом і словником); формулювати запитання за змістом прочитаного; передбачати зміст ще не прочитаного наступного слова, речення, групи речень; виділяти основне й другорядне в тексті; зіставляти прочитане з інформацією, закладеною в ілюстративному матеріалі (малюнки, таблиці, схеми); розуміти різні види подання інформації.

Беручи до уваги тексти навчального характеру, що стосуються мовних закономірностей, правил, а також наукової інформації, викладеної у формі схем, таблиць, алгоритмів, ми визначили ті інте-

лектуальні вміння, що безпосередньо пов'язані з мовним матеріалом. Їх необхідно як формувати в учнів 5-6 класів, так і контролювати. На нашу думку, такими вміннями є:

- уміння визначати в науковому тексті основне;
- розуміти фактичний зміст тексту;
- встановлювати причинно-наслідкові зв'язки в мовному та живописному матеріалі;
- орієнтуватися в змісті таблиць, схем, алгоритмів і швидко одержувати з них інформацію;
- застосовувати на практиці одержану інформацію.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, аналіз літератури засвідчив, що поняття “уміння” й “навички” в дидактиці, психології, психолінгвістиці й лінгводидактиці розглядаються по-різному. У психолінгвістиці ці поняття співвідносяться з мовленнєвою діяльністю, у зв'язку з чим виокремлюють *первинні* вміння – *навички* – *вторинні* вміння. У методичній літературі з проблем читання знаходимо визначення змісту окремих читацьких умінь і навичок та їх групування. Крім того, є спроби класифікувати читацькі вміння. У зарубіжній літературі поняття “читацькі вміння” трактується як “грамотність читання”, що означає сукупність знань, навичок і умінь людини, які вдосконалюються протягом усього її життя в різних ситуаціях діяльності та спілкування, а їх формування стосується всіх предметів.

Таким чином, формування та вимірювання навичок і умінь читати й розуміти прочитане на уроках мови в 5–6 класах має стосуватися як практичних навичок (техніки читання), так й інтелектуальних умінь, які є кінцевими й становлять результат навчання.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо в дослідженнях щодо формування та вимірювання читацьких умінь і навичок в учнів 5–6 класів на уроках української мови під час вивчення мовного матеріалу, зокрема створенні авторських тестів та експериментальній перевірці їх ефективності.

Література

1. Беляев Б. В. Очерки по психологии обучения иностранным языкам : пособие для преподавателей и студ. / Б. В. Беляев. – М. : Просвещение, 1965. – 227 с.
2. Вершловский С. Г. Функциональная грамотность выпускников школ [Электронный ресурс] / С. Г. Вершловский, М. Д. Матюшкина // Социологические исследования Социос. – 2007. – № 5. – С. 140–144. – Режим доступа к статье: http://2008.isras.ru/files/File/Socis/2007-05/Verschlovskiy_Matyschina.pdf.

3. Воробьева И. В. Программа спецкурса “Чтение и комплексный анализ текста” [Электронный ресурс] / Воробьева Ирина Владимировна // Открытый урок. Первое сентября. – Режим доступа: http://festival.1september.ru/2005_2006/index.php?numb_artic=312768.
4. Горецкий В. Г. Организация текущего и рубежного контроля за усвоением знаний, умений и навыков в процессе обучения детей чтению в начальных классах / В. Г. Горецкий, Л. И. Тикунова. – М. : Новая школа, 1994. – 48 с.
5. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. – [вид. 2-е, випр. і перероб.]. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.
6. Никитченков А. Ю. Развитие читательских умений младшего школьника в процессе работы с художественным миром произведений русского фольклора : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Никитченков Алексей Юрьевич. – Москва, 2002. – 249 с.
7. О разработке требований к знаниям, умениям и навыкам учащихся / И. И. Кулибаба и др. – М., 1973.
8. Основные результаты международного исследования образовательных достижений учащихся PISA-2000 (полный отчет) [Электронный ресурс]. – М. : Центр оценки качества образования ИОСО РАО, 2004. – Режим доступа: www.centeroko.ru/public.htm.
9. Педагогика / под ред. Г. И. Щукиной. – М., 1978. – 456 с.
10. Савенков А. И. Психологические основы исследовательского подхода к обучению : учебн. пособ. / А. И. Савенков. – М. : Ось-89, 2006. – 480 с.
11. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручн. / О. Я. Савченко. – К. : Грамота, 2012. – 504 с.
12. Требования к знаниям и умениям школьников. Дидактико-методический анализ / под ред. А. А. Кузнецова. – М. : Педагогика, 1987.
13. Унт И. Э. Индивидуализация и дифференциация обучения / И. Э. Унт. – М. : Педагогика, 1990. – 192 с.
14. Усатий А. В. Розвиток читацьких умінь старшокласників у процесі вивчення української літератури : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Усатий Андрій В'ячеславович. – К., 2008. – 214 с.
15. Усова А. В. Формирование учебных умений и навыков учащихся на уроках физики / А. В. Усова, А. А. Боборова. – М. : Просвещение, 1988. – 112 с.
16. Цетлин В. С. Неуспеваемость школьников и её предупреждение / В. С. Цетлин. – М. : Педагогика, 1977. – 120 с.
17. Шимбирев П. Н. Педагогика : учебн. для пед. ин-тов / П. Н. Шимбирев, И. Т. Огородников. – М. : Учпедгиз, 1954. – 431 с.

References

1. Beljaev B. V. Ocherki po psihologii obuchenija inostrannym jazykam : posob. dlja prepodavateleji stud. / B. V. Beljaev. – М. : Prosveshhenie, 1965. – 227 s.
2. Vershlovskij S. G. Funkcional'naja gramotnost' v'ypusknikov shkol [Elektronnyj resurs] / S. G. Vershlovskij, M. D. Matjushkina // Sociologicheskie

- issledovanija Socios. – 2007. – N 5. – S. 140–144. – Rezhim dostupa k stat'e: http://2008.isras.ru/files/File/Socis/2007-05/Verschlovskiy_Matyschina.pdf.
3. Vorob'eva I. V. Programma speckursa "Chtenie i kompleksnyj analiz teksta" [Elektronnyj resurs] / Vorob'eva Irina Vladimirovna // Otkrytyj urok. Pervoe sentjabrja. – Rezhim dostupa: http://festival.1september.ru/2005_2006/indeh.php?numb_artic=312768.
 4. Goreckij V. G. Organizacija tekushhego i rubeznogo kontrolja za usvoeniem znanij, umenij i navykov v processe obuchenija detej chteniju v nachal'nyh klassah / V. G. Goreckij, L. I. Tikunova. – M. : Novaja shkola, 1994. – 48 s.
 5. Metodyka vykladannja inozemnykh mov u serednikh navchaljnykh zakladakh : pidruchnyk / kol. avtoriv pid kerivn. S. Ju. Nikolajevoji. – [vyd. 2-e, vypr. i pererob.]. – K. : Lenvit, 2002. – 328 s.
 6. Nikitchenkov A. Ju. Razvitie chitatel'skih umenij mladshego shkol'nika v processe raboty s hudozhestvennym mirom proizvedenij ruskogo fol'klora : diss. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 / Nikitchenkov Aleksej Jur'evich. – Moskva, 2002. – 249 s.
 7. O razrabotke trebovanij k znanijam, umenijam i navykam uchashhihsja / I. I. Kulibaba i dr. – M., 1973.
 8. Osnovnye rezul'taty mezhdunarodnogo issledovanija obrazovatel'nyh dostizhenij uchashhihsja PISA-2000 (polnyj otchet) [Elektronnyj resurs]. – M. : Centr ocenki kachestva obrazovanija IOSO RAO, 2004. – Rezhim dostupa: www.centeroko.ru/public.htm.
 9. Pedagogika / pod red. G. I. Shhukinoj. – M., 1978. – 456 s.
 10. Savenkov A. I. Psihologicheskie osnovy issledovatel'skogo podhoda k obucheniju : uchebn. posob. / A. I. Savenkov. – M. : Os'-89, 2006. – 480 s.
 11. Savchenko O. Ja. Dydaktyka pochatkovoji osvity : pidruchn. / O. Ja. Savchenko. – K. : Ghramota, 2012. – 504 s.
 12. Trebovanija k znanijam i umenijam shkol'nikov. Didaktiko-metodicheskij analiz / pod red. A. A. Kuznecova. – M. : Pedagogika, 1987.
 13. Unt I. Je. Individualizacija i differenciacija obuchenija / I. Je. Unt. – M. : Pedagogika, 1990. – 192 s.
 14. Usatyj A. V. Rozvytok chytacjkykh uminij starshoklasnykiv u procesi vyvchennja ukrajinsjkoji literatury : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 / Usatyj Andrij V'jacheslavovyč. – K., 2008. – 214 s.
 15. Usova A. V. Formirovanie uchebnyh umenij i navykov uchashhihsja na urokah fiziki / A. V. Usova, A. A. Boborova. – M. : Prosveshhenie, 1988. – 112 s.
 16. Cetlin V. S. Neuspevaemost' shkol'nikov i ejo preduprezhdenie / V. S. Cetlin. – M. : Pedagogika, 1977. – 120 s.
 17. Shimbirev P. N. Pedagogika : uchebn. dlja ped. in-tov / P. N. Shimbirev, I. T. Ogorodnikov. – M. : Uchpedgiz, 1954. – 431 s.

Хорошковская Т. П.

ПРОБЛЕМА ФОРМИРОВАНИЯ ЧИТАТЕЛЬСКИХ УМЕНИЙ И НАВЫКОВ И ИХ ИЗМЕРЕНИЕ У УЧАЩИХСЯ 5-6 КЛАССОВ НА УРОКАХ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА

В статье уточнено содержание понятий умений и навыков, в частности читательских, принятых в дидактике, психологии, психолингвистике и лингводидактике. Рассмотрены виды умений и их классификации. Определено, что читательские умения как один из видов речевой деятельности являются одновременно предметными (специальными) и общеучебными, поскольку с ними связана успешность учеников по всем учебным предметам, потому что читать ученикам приходится на всех уроках. В статье рассмотрены классификации читательских умений. Определено, какие практические читательские навыки и интеллектуальные умения необходимо формировать и измерять у учащихся 5–6 классов на уроках украинского языка.

Ключевые слова: умения; навыки; читательские умения и навыки; виды умений; измерение читательских умений.

Khoroshkovska T.

PROBLEM OF THE DEVELOPMENT OF READING ABILITIES AND SKILLS OF THE PUPILS OF THE 5TH-6TH GRADES AT THE UKRAINIAN LANGUAGE LESSONS AND THEIR MEASUREMENT

The article specifies the content of abilities and skills, reading, in particular, accepted in didactics, psychology, psycholinguistics and linguistic didactics. The types of skills and their classification have been examined. It was found that reading skills as one of the types of speech are simultaneously objective (special) and also providing general education because of their connection with student achievement in all academic subjects as students must read during all classes. The article presents the classification of reading skills. It was determined what the practical reading skills and intellectual skills are necessary to build and measure as regards pupils of 5-6 classes at lessons of the Ukrainian language. The author of the article has referred to practice reading skills such items as: quick navigation through the content of published sources (easily and quickly find the content of the desired section, paragraph, topic, ability to use symbols, notes, footnotes, to find and understand information are presented by means of different fonts) and reading technique as well. Such issues has been singled out among intellectual skills as: the ability to quickly review the text and recognize separate elements by dint of external and notional features, ability to understand the actual meaning of the text, establish cause-effect relationships, to detect keywords in the text, to identify structural features of the text, to determine the interdependent notional parts, to understand the semantic relations between sentences, paragraphs, sub, micro topics, notice incomprehensible words, to

find out their meaning, to formulate questions as per reading content, to divine the content of the following words are not read yet, as well sentences and group of sentences, to highlight the primary and secondary in the text, to correlate what is read with the information put down in illustrative material, to understand different types of information submission.

Key words: abilities; skills; reading skills and abilities; types of skills; measuring of reading abilities.

УДК 376.1-056.37:376.016:62/64

ПРОЕКТУВАННЯ ЗМІСТУ ПІДРУЧНИКА З ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ УЧНІВ ПІДГОТОВЧОГО КЛАСУ З РОЗУМОВОЮ ВІДСТАЛІСТЮ

О. В. Чеботарьова,

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
Інституту спеціальної педагогіки НАПН України,
e-mail: olena.chebotareva@gmail.com*

Стаття присвячена висвітленню особливостей розроблення структури, змісту і методичного апарату підручника “Трудове навчання” для підготовчого класу спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з розумовою відсталістю на засадах особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів до навчання. Розглядається значення підручника з трудового навчання для отримання основ технологічної підготовки та формування самостійної трудової та побутової діяльності школярів.

Ключові слова: зміст; підручник з трудового навчання; розумово відсталі школярі; методика трудового навчання; технології.

Постановка проблеми. Реформування спеціальної освіти в Україні спрямоване на оновлення її змісту та удосконалення технологій навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами. Основними завданнями початкової ланки спеціальної школи для дітей з розумовою відсталістю є всебічний розвиток особистості учнів, підготовка до самостійної життєдіяльності на основі формування знань та вмінь з навчальних предметів, що створює передумови для подальшої їхньої соціально-трудова адаптації.